

การจัดทำผังแม่บทเมืองประวัติศาสตร์รัฐสุพรรณภูมิ

โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

**Making A Master Plan for Suphanburi Ancient City
by Participatory Method Muang-Suphanburi Sub Province,
Suphanburi Province**

ฉันทัส เพียรธรรม*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำผังแม่บทและแผนจัดการมรดกทางประวัติศาสตร์รัฐสุพรรณภูมิโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ผลการวิจัยมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน **ส่วนที่หนึ่ง** ประกอบด้วยการสำรวจสำคัญทางประวัติศาสตร์รัฐสุพรรณภูมิ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-20 สำคัญเหล่านี้จะประกอบด้วยบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ รวมถึงศิลปกรรมเจดีย์ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐสุพรรณภูมิที่มีขอบเขตอำนาจในบริเวณภาคกลางฝั่งตะวันตก และมีกลุ่มผู้นำทางการเมือง ซึ่งต่อมาได้เข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองการปกครองของกรุงศรีอยุธยาในช่วงสมัยตอนต้นและตอนกลาง โดยมีพระมหากษัตริย์อยุธยาที่สืบมาจากผู้นำราชวงศ์สุพรรณภูมิถึง 13 พระองค์ **ส่วนที่สอง** เป็นการ

นำเสนอสาระสำคัญในส่วนแรกมาผนวกเข้ากับประเด็นการสร้างแหล่งเรียนรู้ โดยออกแบบเป็นคุณค่า 3 ประการ คือ คุณค่าทางนิเวศวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจการเมือง และคุณค่าทางศิลปกรรมและคติความเชื่อ คุณค่าทั้ง 3 ประการนี้ถูกใช้เป็นโครงเรื่อง (Theme) ในการพัฒนาและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ไปพร้อมกัน **ส่วนที่สาม** เป็นผังแม่บทเมืองประวัติศาสตร์ โดยผังแม่บทจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนพื้นที่หลัก (Core Area) และส่วนพื้นที่รอง (Related Area) ในส่วนพื้นที่หลัก ผู้วิจัยเสนอแนะให้ปรับปรุงพื้นที่บริเวณหน้าวัดพระรูป วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดป่าเลไลยก์ ทำนน้ำบริเวณหน้าวัดพระรูป ทางสัญจรระหว่างวัดสำคัญต่างๆ

* สาขาวิชาพัฒนาเมือง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

แนวกำแพงเมือง-คูเมือง-ป้อม เป็นต้น ส่วนพื้นที่รอบผู้วิจัยเสนอแนะให้ปรับปรุงพื้นที่ในกำแพงเมือง วัดสุพรรณภูมิ วัดกุฎีสงฆ์ วัดพิง วัดชุมนุชสงฆ์ ฯลฯ โดยใช้แนวทางเดียวกับพื้นที่หลัก แต่ประยุกต์ให้เหมาะสม

งานวิจัยนี้เป็นเครื่องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาสังคมชุมชนท้องถิ่น โดยเป็นการนำเอาทุนทางประวัติศาสตร์-วัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นมาใช้ ทั้งนี้หากภาคที่เกี่ยวข้องช่วยกันขับเคลื่อน ก็ยิ่งทำให้เกิดกระแสการพัฒนาและอนุรักษ์ อันจะนำไปสู่โครงการต่างๆ ที่ทุกฝ่ายร่วมมือกันทำให้เมืองเก่าสุพรรณบุรีกลายเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า โดยเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญ

คำสำคัญ: ผังแม่บท เมืองประวัติศาสตร์ ราชสุพรรณภูมิ

Abstract

Through the participatory process, this research aimed to provide the Master Plan and Historical Heritage Management Plan of Historical City of Suphanburi Ancient Kingdom called ‘Suphannabhume’. The research divided into four parts. The first part was on overall historical knowledge, covering people, place, art and culture. Suphannabhume was a kingdom during 14-15th century, located in Middle West of Siam. Its leaders played important roles to the history, as they gradually expanded the economic political power and later became the king of Ayutthaya.

The second part was about to set an overall theme of Historical City. Base on historical knowledge in previous part, the research generated the overall theme consisting of three

values: ecological and cultural value, historical value, and art and cultural value. This theme was used as inspiration to make the Master Plan. The third part was to make the Master Plan and Historical Heritage Management Plan. In the Master Plan, the most significant historical area as called Core Areas and less significant historical area as called Related Areas were defined. The Core Areas were the places such as Wat Pra Roop, Wat Pra That, Wat Pa, City Wall, etc. The Related Areas were the places such as Wat Suwannabhumi, Wat Kudee Song, Wat Phung, etc. At the end, the research had attempt to encourage local community participation. It tried to turn historical heritage into social and economic capital. Thus, it needs cooperation of relevant stakeholders to make it success, to make Suphanburi Old City become beautiful Suphannabhume Ancient City as learning space for young and historical place for tourist.

Keywords: Master Plan, Historical City, Suphannabhume

เกริ่นนำ

สุพรรณบุรีเป็นศูนย์กลางของ “ราชสุพรรณภูมิ” เป็นรัฐซึ่งมีความเจริญและมีความสำคัญต่อพัฒนาการประวัติศาสตร์ไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 20 เนื่องจากมีกลุ่มผู้นำที่ได้เข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองการปกครอง และต่อมาได้เป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา และสร้างอยุธยาให้เจริญรุ่งเรืองกลายเป็นราชอาณาจักร อย่างไรก็ดี พุทธศตวรรษที่ 21 ราชสุพรรณภูมิจะถูกลดความสำคัญเป็นเพียงเมืองลูกหลวงของกรุงศรีอยุธยา และยิ่งลดความสำคัญลง

เมื่อมีการรื้อกำแพงเมืองออกในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เพื่อไม่ให้กองทัพพม่าได้ใช้เมืองแห่งนี้ เป็นป้อมค่ายโจมตีพระนครศรีอยุธยา

ในปัจจุบันคนส่วนใหญ่จะไม่ทราบว่ามีบริเวณเมืองเก่าอำเภอเมืองสุพรรณบุรีเคยเป็นศูนย์กลางอำนาจของรัฐสุพรรณภูมิ และในบริเวณเมืองเก่าก็มีมรดกทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นับจากปี พ.ศ. 2524 กรมศิลปากรโดยสำนักศิลปากรที่ 2 ได้พยายามฟื้นฟูมรดกทางประวัติศาสตร์โดยดำเนินการสำรวจและบูรณะโบราณสถานในบริเวณเมืองสุพรรณบุรีอย่างต่อเนื่อง และก็พบว่ายังมีโบราณสถานที่สร้างขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-21 หลายแห่งทั้งในเขตเมืองและนอกเมือง โดยในเขตเมือง ได้แก่ โบราณสถานวัดพระรูป วัดกุฎีสงฆ์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดมรดก เป็นต้น ในเขตนอกเมือง ได้แก่ วัดป่าเลไลยก์ วัดชุมนุชสงฆ์ วัดสนามไชย วัดแร้ง วัดอินทร์ เป็นต้น

ในปี พ.ศ.2558 ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจวัดในอำเภอเมืองสุพรรณบุรีตามโครงการวิจัย “การสังเคราะห์องค์ความรู้รัฐสุพรรณภูมิด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม” และพบว่าวัดหลายแห่งที่ทางกรมศิลปากรได้สำรวจและบูรณะมีความเชื่อมโยงเรื่องราวรัฐสุพรรณภูมิ ทั้งในแง่บุคคล เหตุการณ์ สถานที่ และงานศิลปกรรม

และที่สำคัญผู้วิจัยยังพบว่าภายในวัดเหล่านี้ยังมีเจดีย์ ซึ่งมีรูปแบบศิลปกรรมเฉพาะตัวหลายแห่ง ซึ่งมีคุณค่าทางศิลปกรรมสูง ทั้งยังส่งอิทธิพลต่อรูปแบบเจดีย์ในพระนครศรีอยุธยาอีกด้วย

ในปี พ.ศ.2559 ผู้วิจัยจึงดำเนินโครงการวิจัย “การจัดทำผังแม่บทเมืองประวัติศาสตร์รัฐสุพรรณภูมิด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม” เพื่อเป็นการต่อยอดงานวิจัยเดิม ขณะเดียวกันยังตั้งใจจะอนุรักษ์ ปรับปรุงพัฒนา เมืองเก่าสุพรรณบุรีให้กลายเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า โดยเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย

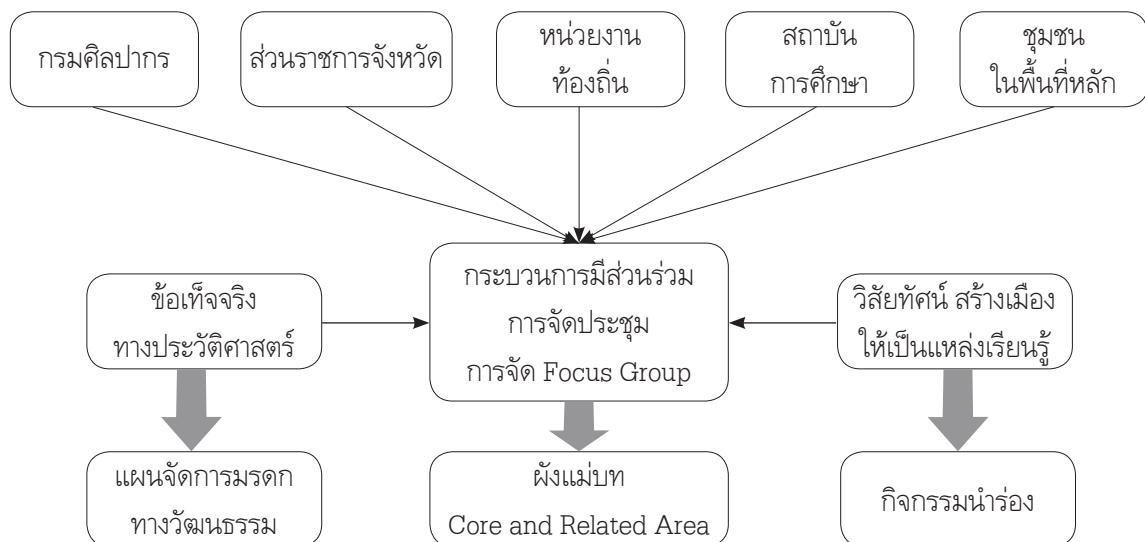
1. เพื่อจัดทำผังแม่บทเมืองประวัติศาสตร์สุพรรณบุรีโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม
2. เพื่อจัดทำแผนจัดการมรดกทางประวัติศาสตร์ในเขตเมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานรัฐ ชุมชน กลุ่มครู กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มเอกชน กลุ่มนักการเมือง กลุ่มนักวิชาการ
3. เพื่อจัดกิจกรรมนำร่องและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาร่วมกัน

ขอบเขตการวิจัย

ตารางที่ 1 ขอบเขตการวิจัย

หัวข้อ	รายละเอียด
ด้านพื้นที่	เขตเมืองประวัติศาสตร์และพื้นที่เกี่ยวข้องใน อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
ด้านประชากร	สำนักศิลปากรที่ 2 กรมศิลปากร ส่วนราชการจังหวัด อบจ.สุพรรณบุรี กลุ่มครูโรงเรียนประถมมัธยมในจังหวัดสุพรรณบุรี แก่นำชุมชนในพื้นที่
ด้านเนื้อหา	ประวัติศาสตร์รัฐสุพรรณภูมิ ผังแม่บทเมืองประวัติศาสตร์ แผนแม่บทการจัดการมรดกทางประวัติศาสตร์
ด้านระยะเวลา	1 ปี

กรอบคิดการวิจัย

ผังภาพที่ 1 กรอบคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สารสำคัญของเมืองประวัติศาสตร์

1.1 ความสำคัญของรัฐสุพรรณภูมิ

สุพรรณภูมิเป็นรัฐที่เจริญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-21 อยู่ร่วมสมัยกับสุโขทัย ล้านนา นครศรีธรรมราช และอยุธยาตอนต้น เป็นรัฐที่มีขอบเขตอำนาจในบริเวณภาคกลางฝั่งตะวันตก มีเมืองสุพรรณบุรีเป็นศูนย์กลางอำนาจ มีสระบุรีเป็นเมืองลูกหรืออาจจะเมืองที่ร่วมกันปกครอง โดยปรากฏรูปแบบศิลปกรรมคล้ายคลึงกันพอสมควร¹ และมีพงศาวดารกล่าวเชื่อมโยงถึงกันด้วย² ในขณะที่เมืองกาญจนบุรีและราชบุรีน่าจะเป็นเมืองที่มีความสัมพันธ์กันอย่างหลวม ๆ เนื่องจากมีรูปแบบศิลปกรรมสัมพันธ์กันไม่มากนัก³

เมืองสุพรรณภูมิมีผู้นำคนสำคัญคือ ขุนหลวงพะงั่ว และเจ้านครอินทร์ ซึ่งต่อมาได้เข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองการปกครองของกรุงศรีอยุธยา⁴ และยังเป็นต้นราชวงศ์สุพรรณภูมิ ซึ่งต่อมาราชวงศ์นี้ก็ได้ครองราชย์บัลลังก์ในกรุงศรีอยุธยาอย่างต่อเนื่อง คือในช่วงสมัยตอนต้นและตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 20 - 21 และทำให้กรุงศรีอยุธยามีพระมหากษัตริย์อยุธยาที่สืบมาจากราชวงศ์สุพรรณภูมิถึง 13 พระองค์

แม้ไม่ปรากฏรายพระนามเจ้าเมืองสุพรรณภูมิ รวมถึงไม่มีการจารึกเรียงลำดับชื่อ แต่ก็เชื่อว่าน่าจะมีเจ้าเมืองเกิดขึ้นนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 ตามจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 17-22 (จารึกพ่อขุนรามคำแหง) ที่ปรากฏนาม “สุพรรณภูมิ” เป็นครั้งแรก⁵ เจ้าเมืองสุพรรณภูมิที่ปรากฏนามพบเพียง 2 ท่าน ซึ่งก็เป็นการปรากฏชื่อในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาในฐานะพระมหากษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยา คือขุนหลวงพะงั่ว และเจ้านครอินทร์

1. ขุนหลวงพะงั่ว ครองเมืองสุพรรณภูมิ พ.ศ.1887-1913 จากนั้นครองราชบัลลังก์พระนครศรีอยุธยา โดยขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชาธิราช และสวรรคตในปี พ.ศ.1931

2. เจ้านครอินทร์ ครองเมืองสุพรรณภูมิ พ.ศ.1938-1952 จากนั้นครองราชบัลลังก์พระนครศรีอยุธยา โดยขึ้นเป็นสมเด็จพระนเรศวรมหาราชหรือสมเด็จพระอินทราชา และสวรรคตในปี พ.ศ. 1967

ทั้งนี้อาจมีบุคคลอีกท่านที่อาจเป็นเจ้าเมืองสุพรรณภูมิ แต่ไม่ปรากฏนามซึ่งก็คือบุคคลที่ครองเมืองก่อนเจ้านครอินทร์ โดยปกครองเมืองในช่วง พ.ศ. 1913-1938 ซึ่งในช่วง พ.ศ.1913 นั้นเจ้านครอินทร์ยังมีพระชนมายุอยู่ในวัยเยาว์

1.2 สุพรรณภูมิกับการขยายอำนาจครองกรุงศรีอยุธยา

1.2.1 สารสำคัญว่าด้วยเรื่องสุพรรณภูมิกับการเป็นแหล่งผลิต

แหล่งเพาะปลูกข้าว: กรมศิลปากรโดยสำนักศิลปากรที่ 2 ได้ขุดสำรวจและบูรณะโบราณสถาน วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดสนามไชย วัดแร้ง วัดพระอินทร์ และกำแพงเมืองทิศเหนือ ทิศตะวันตก ทิศใต้ พบว่าลักษณะดินชั้นล่างก่อนที่จะมีสิ่งก่อสร้างจะเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทราย สภาพดินชุ่มชื้นและอุดมสมบูรณ์ นอกจากเรื่องดินยังปรากฏเรื่อง “ข้าว” ในชินกาลมาลีปกรณ์ที่ว่า วัดติเตชะอำมาตย์ (ขุนหลวงพะงั่ว) ทำที่มาค้าข้าวก่อนเข้ายึดเมืองพิษณุโลก ซึ่งความนี้สะท้อนให้เห็นว่า สุพรรณภูมิน่าจะเป็นดินแดนที่เพาะปลูกข้าวได้ดีและส่งขายให้กับเมืองพิษณุโลก

แหล่งของป่า: กรมศิลปากรโดยสำนักศิลปากรที่ 2 ได้ขุดสำรวจแหล่งโบราณคดีบริเวณอำเภอด่านช้าง พบภาชนะดินเผาหรือเครื่องถ้วยที่มีความหลากหลาย ทั้งเครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยสังคโลก เครื่องถ้วยบ้านบางปูน โดยเป็นการพบลึกเข้าไปถึงหุบเขาฝั่งตะวันตก ต่อเนื่องกับเทือกตะนาวศรี โดยเฉพาะบริเวณบ้านพุทไธสงและแนวลำน้ำตะเพินคี่ สันนิษฐานว่าเครื่องถ้วยที่หลากหลายน่าจะเกิดจากการแลกเปลี่ยนหรือการค้าของปาระหว่าง “คนใน” กับ “คนนอก” พื้นที่ โดยอาศัยเมืองสุพรรณภูมิเป็นเมืองท่าสำคัญ การแลกเปลี่ยน

สินค้าของป่าอาจมีมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 - 20 หรือก่อนหน้านั้น และได้ขยายตัวมากขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-23 นอกจากเครื่องถ้วยที่หลากหลายยังปรากฏเรื่องของป่าจาก “เสียนหลอ” ในจดหมายเหตุจีนในช่วงที่ “เจาลู่ควนอิง” (เจ้านครอินทร์) เดินทางไปถวายเครื่องราชบรรณาการให้กับจักรพรรดิฉินถึง 3 ครั้ง คือในปี พ.ศ.1917 ได้ส่งทูตไปถวายสาส์นและสิ่งของให้แก่โจว (องค์รัชทายาท) ปี พ.ศ.1918 ได้นำทูตชุดแรกไปเฝ้าจักรพรรดิหิงหวู่ และปี พ.ศ.1920 ได้เข้าเฝ้าจักรพรรดิหิงหวู่เพื่อถวายสุพรรณบัฏ ถวายช้าง งาช้าง พริกไทย ไม้ฝาง เป็นเครื่องราชบรรณาการ โดยจากนั้นจักรพรรดิหิงหวู่ก็มอบ “ตราสำหรับกษัตริย์แห่งเสียนหลอ” เลื่อยศพพรรณ และค่าเดินทางให้

แหล่งผลิตเครื่องถ้วย กรมศิลปากรโดยสำนักศิลปากรที่ 2 ได้ขุดสำรวจแหล่งโบราณคดีบ้านบางปูน พบเตาเผาเครื่องถ้วยแบบระบายความร้อนผ่านเฉียงขึ้น พร้อมเศษภาชนะดินเผาในบริเวณบ้านบางปูน โดยพบจำนวนมากกว่าร้อยละ 10 โดยเป็นเตาที่เกิดขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 21 สันนิษฐานว่าบ้านบางปูนคงเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยทั้งแบบเนื้อดินและเนื้อแกร่งสำหรับใช้ในชุมชนส่วนหนึ่งและส่งออกให้กับกรุงศรีอยุธยาและชุมชนในภูมิภาคอื่น ๆ อีกส่วนหนึ่งโดยนอกจากเครื่องถ้วยเหล่านี้จะถูกนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ยังอาจนำไปใช้เป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับขนส่งสินค้าของป่าไปยังชุมชนในภูมิภาคต่าง ๆ นอกจากนี้ กรมศิลปากรยังพบไหเท้าช้างและไหสี่หูซึ่งเป็นบรรจุภัณฑ์ขนาดกลาง/ใหญ่ในบริเวณบ้านบางปูน ทั้งนี้การมีบรรจุภัณฑ์จำนวนมากน่าจะเป็นเครื่องแสดงความพร้อมในการขยายเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกัน กรมศิลปากรยังไม่พบแหล่งผลิตเครื่องถ้วยในเขตจังหวัดลพบุรี ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 21 และก็เป็นไปได้ว่าลพบุรีอาจใช้เครื่องถ้วยที่ผลิตจากเตาสุโขทัยและสุพรรณภูมิ แทนที่จะผลิตเอง ซึ่งก็ยิ่งสนับสนุนประเด็นที่ว่า สุพรรณภูมิมีฐานะเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยที่สำคัญในช่วงนั้น

1.2.2 สารสำคัญว่าด้วยเรื่อง

ขุนหลวงพองกับการทำศึก

ขุนหลวงพอง้วปรากฏนามในพงศาวดาร⁶ ครั้งแรก คือการยกทัพไปกรุงศรีอยุธยา (เขมร) ในปี พ.ศ.1895 เพื่อช่วยทัพของพระรามศวรในคราวขอมแปรพักตร์

ในปี พ.ศ. 1897 (ปีจุลศักราช 716 ตามชินกาลมาลีปกรณ์) หรือหากพิจารณาตามจารึกสุโขทัย⁷ ก็คือช่วงระหว่างปี พ.ศ. 1895-1904 ได้ยกทัพไปยึดเมืองสรรค์และล้อมพิษณุโลก โดยทำทีว่าจะไป “ขายข้าว” ทำให้พระมหาธรรมราชาหรือพญาไทขอทำไมตรีและถวายเครื่องบรรณาการ ทั้งนี้ในปี 1899 (เอกสารทางฝั่งพม่า⁸) พระองค์ยังอาจยกทัพไปตีเมืองตะนาวศรีและเมืองโดยรอบ⁹

พงศาวดารอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐกล่าวถึงสมเด็จพระบรมราชาธิราช (ขุนหลวงพอง้ว) ว่าในปี พ.ศ. 1913 หลังสมเด็จพระรามาธิบดีสวรรคต 1 ปี¹⁰ สมเด็จพระบรมราชาธิราชเสด็จมาแต่เมืองสุพรรณบุรีขึ้นเสวยราชสมบัติพระนครศรีอยุธยา¹¹

ในปี พ.ศ. 1914 สมเด็จพระบรมราชาธิราชเสด็จไปเอาเมืองเหนือและได้เมืองเหนือทั้งปวง¹² ในปี พ.ศ. 1915 เสด็จไปเอานครพังกาและเมืองแสงเชรา¹³

ในปี พ.ศ. 1916 เสด็จไปเมืองซากังราว (ครั้งที่ 1) พระยาไสแก้วและพระยาคำแหง (เจ้าเมืองซากังราว) ออกรบ พระยาไสแก้วเสียชีวิต¹⁴ ในปี พ.ศ. 1917 แรกสร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 1918 เสด็จไปเอาเมืองพิษณุโลกได้ตัวขุนสามแก้วและครัวอพยพมากครั้งนั้นมากในปี พ.ศ. 1919 เสด็จไปเอาเมืองซากังราว (ครั้งที่ 2) มีทัพพระยาคำแหงและทัพท้าวผาคองตั้งรับ สมเด็จพระบรมราชาธิราชตีทัพท้าวผาคองแตกและจับได้ตัวท้าวพญาแสนขุนหมื่นครั้งนั้นมาก ในปี พ.ศ.1921 เสด็จไปเอาเมืองซากังราว (ครั้งที่ 3) พระมหาธรรมราชา (ที่ 2) หรือพญาเสือไทออกรบและเห็นว่าจะสู้ทัพหลวงไม่ได้ จึงออกถวายบังคม

สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงให้พระมหาธรรมราชาครองเมืองพิษณุโลกต่อในฐานะประเทศราช ในปี พ.ศ. 1929 เสด็จไปเอาเมืองเชียงใหม่และนครลำปาง แต่เอาเมืองมิได้ เจ้าเมืองนครลำปางออกมาถวายบังคม ทักท้วงจึงเสด็จกลับ ในปี พ.ศ. 1931 สมเด็จพระบรมราชาธิราชเสด็จไปเอาเมืองซำกักราว (ครั้งที่ 4) แต่ทรงประชวรหนักจึงได้เสด็จกลับ แต่ครั้นถึงกลางทางก็เสด็จสวรรคต

จากพงศาวดารข้างต้น¹⁵ จะเห็นได้ว่าขุนหลวงพ่องั่วมีความโดดเด่นในเรื่องยกทัพทำศึกเอาเมืองต่างๆ อยู่ตลอดโดยเป็นการทำศึกต่อเนื่องกันนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 1897 ที่ทรงทำศึกกับกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 1899 (?) ทำศึกกับเมืองตะนาวศรี ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 1895-1904 ยกทัพไปพิษณุโลกโดยทำที่ไปขายข้าว ในปี พ.ศ. 1913 ยกทัพไปพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 1914 ยกทัพไปเอาเมืองเหนือ ในปี พ.ศ. 1915 ยกทัพไปเอานครพิงค์และเมืองแสงเชรา ในปี พ.ศ. 1916, พ.ศ. 1919 และ พ.ศ. 1921 ยกทัพไปทำศึกกับเมืองซำกักราว ในปี พ.ศ. 1929 เอาทัพไปทำศึกกับเชียงใหม่และนครลำปาง ในปี พ.ศ. 1931 ยกทัพไปทำศึกกับเมืองซำกักราวอีกครั้งก่อนจะประชวร และเสด็จกลับ และสวรรคตกลางทาง

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า นอกจากพระปรีชาสามารถในด้านการศึกของสมเด็จพระบรมราชาธิราชหรือขุนหลวงพ่องั่ว การมีความพร้อมในกำลังไพร่พลและเสบียงก็มีความสำคัญ เนื่องจากพระองค์กระทำศึกอย่างต่อเนื่อง โดยการที่เมืองสุพรรณภูมิเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวบนที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ อาจเป็นปัจจัยสนับสนุนต่อการเร่งสะสมไพร่พลและเสบียงที่เป็นประโยชน์ต่อทัพหลวงและการทำศึกเอาเมืองต่างๆ ทั้งนี้ข้าวที่ปลูกได้อาจมีเหลือเก็บและสะสมไว้เป็นเสบียงเพื่อใช้ในยามฉุกเฉินที่ต้องการเร่งทำศึก หากกษัตริย์หัวเมืองใดสวรรคตก็สามารถยกทัพไปเอาเมืองนั้นทันที เช่น พระบรมราชาธิราชยกทัพไปเอากรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 1985 ที่ตรงกับช่วงกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา-สุพรรณภูมิ เสด็จไปเอาเมืองเหนือในปี พ.ศ. 1914 ซึ่งจะตรง

กับช่วงพระมหาธรรมราชา (พญาลิไท) สวรรคต และเสด็จไปทำศึกกับเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 1929 ซึ่งจะตรงกับช่วงพระยาโกนาสุวรรคต

สุพรรณภูมิตั้งอยู่ในที่ราบลุ่ม เป็นที่ราบบริเวณกว้าง มีลำน้ำย่อยกระจายทั่วบริเวณ สภาพดินบริเวณโดยรอบเป็นดินเหนียวและดินเหนียวปนทราย มีความชุ่มชื้นและอุดมสมบูรณ์จากตะกอนดินที่พัดมากับลำน้ำต่าง ๆ ทำให้การเพาะปลูกข้าวมีผลผลิตต่อไร่สูง โดยอาจสูงกว่าสุโขทัยหรือพิษณุโลกซึ่งจะมีปัญหาในยามแล้ง ดังเห็นได้จากข้อความตอนที่อำมาตย์วัดตึกเทศ “ทำที่ไปค้าข้าว” ให้พิษณุโลก นอกจากนี้การเป็นที่ราบลุ่มและมีลำน้ำย่อยกระจายทั่วบริเวณลักษณะนี้ยังช่วยสนับสนุนให้ผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานและสามารถขยายถิ่นฐานหรือ “ขยายกำลังการผลิต” ได้โดยง่าย หากมีเชลยศึกเมืองเหนือเข้ามาเพิ่ม¹⁶ ก็สามารถเข้ามาอยู่อาศัยทำกินถัดไปจากครัวเดิมในลำน้ำเดียวกันหรือลำน้ำใกล้เคียง โดยไม่มีปัญหาขาดแคลนที่ดินและน้ำ โดยยังเป็นการขยายการเพาะปลูกการสะสมเสบียงและไพร่พลให้เข้มแข็งมากขึ้น

1.2.3 สาระสำคัญว่าด้วยเรื่อง

เจ้านครอินทร์กับการทูตและการค้า

เจ้านครอินทร์ปรากฏบทบาทสำคัญในจดหมายเหตุจีน เริ่มในปี พ.ศ. 1917 ซึ่งเป็นช่วงที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชหรือขุนหลวงพ่องั่วครองราชบัลลังก์พระนครศรีอยุธยา โดยเจ้านครอินทร์หรือ “เจ้าลู่ควนอิง” ได้ส่งทูตไปถวายสาส์นและสิ่งของให้แก่ไท่จิ๋ว (องค์รัชทายาท) ในปี พ.ศ. 1918 เจ้านครอินทร์นำทูตชุดแรกพร้อมบรรณาการไปเฝ้าจักรพรรดิหงหวู่ ในปี พ.ศ. 1920 เจ้านครอินทร์ได้เข้าเฝ้าจักรพรรดิหงหวู่เพื่อถวายสุพรรณภูมิ ถวายช้าง งาช้าง พริกไทย ไม้ฝาง เป็นเครื่องราชบรรณาการ จักรพรรดิหงหวู่จึงมอบ “ตราสำหรับกษัตริย์แห่งเสียนหลอ” เลื่อยศแพรพรรณและค่าเดินทางให้ จักรพรรดิหงหวู่ยังมีพระบรมราชโองการให้เสียนหลอถวายบรรณาการได้ปีละครั้ง ในขณะที่

รัฐอื่น เช่น จัมปา อันนัม เจินละ ฯลฯ ให้ถวายได้สามปี ต่อครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสุวรรณภูมิกับราชวงศ์หมิง

ในปี พ.ศ. 1926 จักรพรรดิหงหวู่ มอระบบหนังสือเดินทางให้เลียนหลอเป็นอาณาจักรแรกก่อนรัฐอื่น ๆ

ในปี พ.ศ. 1932 หรือ 1 ปีหลังจากสมเด็จพระบรมราชาธิราชสวรรคต เจ้านครอินทร์ส่งทูตไปจีนและถวายบรรณาการ ในปี พ.ศ. 1934 จักรพรรดิหงหวู่ มอบเครื่องชั่ง ตวง วัดมาตรฐานให้เลียนหลอ ทำให้ทูตเดินทางไปติดต่อทำการค้าได้สะดวก ในปี พ.ศ. 1938 เมื่อเจ้าเมืองสุพรรณ (?) และพระรามศวรสวรรคต เจ้านครอินทร์ส่งทูตไปแจ้งจักรพรรดิฉินว่า กษัตริย์เลียนหลอสวรรคต ในปีเดียวกันจักรพรรดิหงหวู่ได้ส่งราชทูตคือกองเรือ “เจิ้งเหอ” พร้อมกับอัญเชิญตราตั้งให้เจ้านครอินทร์เป็นกษัตริย์ ทำให้สมเด็จพระรามาธิบดีแห่งอยุธยาและกลายเป็นความขัดแย้งต่อมา ในปี พ.ศ. 1940 เจ้านครอินทร์ขยายอำนาจขึ้นไปครองเมืองกำแพงเพชร ดังปรากฏในจารึกกฎหมายลักษณะโจร

ในปี พ.ศ. 1952 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา มีข้อความว่า เมื่อสมเด็จพระยารามมีความพิโรธ (เกิดข้อพิพาท) แก่เจ้ามหาเสนาบดีและให้กุมตัวเจ้าเสนาบดี แต่เสนาบดีหนีรอดและข้ามไปอยู่ปากท่าคูจาม เจ้าเสนาบดีได้ไปเชิญสมเด็จพระอินทราชา มาแต่เมืองสุพรรณบุรี โดยว่าจะยกเข้ามาเอาพระนครศรีอยุธยาถวาย ครั้นสมเด็จพระอินทราชาเสด็จมาถึง เจ้าเสนาบดีก็ยกเข้าไปปล้นเอาพระนครศรีอยุธยา แล้วเชิญสมเด็จพระอินทราชาขึ้นเสวยราชสมบัติ ทั้งนี้หลังจากที่เจ้านครอินทร์ขึ้นเป็นสมเด็จพระอินทราชา ครองราชสมบัติพระนครศรีอยุธยาแล้ว รัฐสุพรรณภูมิจึงค่อยลดบทบาทกลายเป็นเพียงเมืองลูกหลวง และรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา

จากจดหมายเหตุจีนข้างต้นจะเห็นว่า สมเด็จพระอินทราชาหรือเจ้านครอินทร์มีความโดดเด่น

ในเรื่องการทูตการค้า/การติดต่อสัมพันธ์ผ่านการถวายบรรณาการจักรพรรดิฉิน โดยพระองค์ทรงกระทำอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี พ.ศ.1917 ที่ได้ส่งสาส์นและสิ่งของให้ไท่โจ ในปี พ.ศ.1918 นำทูตชุดแรกพร้อมบรรณาการไปเข้าเฝ้าปี พ.ศ.1920 ถวายสุพรรณภูมิ ถวายช้าง งาช้าง พริกไทย ไม้ฝาง เป็นเครื่องราชบรรณาการ ปี พ.ศ. 1932 ส่งทูตไปถวายบรรณาการ ปี พ.ศ. 1938 ส่งทูตไปแจ้งจักรพรรดิฉินว่ากษัตริย์เลียนหลอสวรรคต ก่อนที่ปี พ.ศ. 1940 จะขยายอำนาจขึ้นไปครองกำแพงเพชร และปี พ.ศ. 1952 ครองพระนครศรีอยุธยา

มีข้อสังเกตว่า นอกจากพระปรีชาสามารถในด้านการทูตการค้าของสมเด็จพระอินทราชาหรือเจ้านครอินทร์แล้ว การมีความพร้อมในเรื่องสินค้าของป่า บรรจุกัญธ และมีการทำน้ำ-ลำน้ำที่ออกสู่ทะเลได้ โดยสะดวกก็นับว่ามีความสำคัญเนื่องจากเจ้านครอินทร์ทรงดำเนินการทูตและถวายบรรณาการอย่างต่อเนื่อง จึงต้องมีสินค้าของป่าที่หลากหลาย เช่น ช้าง งาช้าง พริกไทย ไม้ฝาง เป็นต้นและควรมีบรรจุกัญธที่เหมาะสม เพราะจักรพรรดิหงหวู่ทรงให้เครื่องชั่ง ตวง วัดมาตรฐาน ซึ่งถ้าหากขาดบรรจุกัญธที่เหมาะสม สินค้าที่ขนส่งไปอาจไม่ได้มาตรฐานและไม่ได้น้ำหนัก รวมถึงควรมีทำน้ำ ลำน้ำ และเรือสำเภาที่สามารถเดินทางออกไปจีนได้โดยสะดวก

1.3 สุพรรณภูมิกับรูปแบบเจดีย์เฉพาะตัว

สืบเนื่องจากความเจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 20 ของรัฐสุพรรณภูมิซึ่งมีศักยภาพเป็นแหล่งผลิต แหล่งเพาะปลูก แหล่งผลิตเครื่องถ้วย อันเป็นปัจจัยสนับสนุนการขยายอำนาจทางการทหาร/การทูตและบารมีทางการเมืองของผู้มีอำนาจสำคัญคือขุนหลวงพ่องั่วและเจ้านครอินทร์ดังกล่าว รัฐสุพรรณภูมิจึงได้ปะทะสังสรรค์แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมกับบ้านเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเมืองเหนือ สุโขทัย - พิษณุโลกที่มีกวาดต้อนเชลยและผู้คนมาหลายระลอก¹⁷ ต่อมาจึงเกิดการสร้างสรรค์ศิลป

วัฒนธรรม รูปแบบศิลปกรรม หรือในที่นี้คือรูปแบบเจดีย์ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารของกรมศิลปากรโดยสำนักศิลปากรที่ 2 ที่สำรวจและบูรณะวัดในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี และลงสำรวจและศึกษารูปแบบศิลปกรรมในวัดต่าง ๆ ทั้งวัดในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี (บริเวณลำน้ำท่าจีน) และวัดในเขตท่าเสาใต้ (บริเวณลำน้ำท่าคอย) โดยเปรียบเทียบเจดีย์ในเมืองสุพรรณกับเจดีย์ในเมืองอื่นอีก 11 จังหวัดที่พงศาวดาร¹⁸ ได้แสดงความเกี่ยวข้องไว้คือ เพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ชัยนาท สุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร ลำพูน เชียงใหม่

จากการศึกษาเปรียบเทียบ จึงตั้งข้อสังเกตว่า เจดีย์รัฐสุพรรณมีรูปแบบศิลปกรรมที่มีความสวยงามลงตัว มีความเฉพาะตัว และมีคุณค่าทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่ควรอนุรักษ์ อีกทั้งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในแง่ที่แสดงให้เห็นถึง “รอยต่อทางอารยธรรม” ก่อนจะพัฒนาไปสู่รูปแบบเจดีย์ในพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยจัดแบ่งรูปแบบเจดีย์สุพรรณภูมิออกเป็น 3 รูปแบบ

เจดีย์รูปแบบที่ 1 ประกอบด้วย ส่วนฐานในผังแปดเหลี่ยมหรือหลายเหลี่ยม รองรับส่วนเรือนและส่วนองค์ระฆังกำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-20 ยกตัวอย่างเช่น เจดีย์วัดพระรูป เจดีย์วัดพระอินทร์ เจดีย์วัดไก่อเตี้ย รวมถึงเจดีย์วัดพระแก้วในอำเภอสรรค์บุรีจังหวัดชัยนาท ทั้งนี้สันนิษฐานว่า เจดีย์รูปแบบนี้สืบทอดมาจากศิลปกรรมทริภุญชัย เช่น เจดีย์วัดเชียงยืน จังหวัดลำพูน

เจดีย์รูปแบบที่ 2 ประกอบด้วย ส่วนฐานในผังแปดเหลี่ยม รองรับส่วนองค์ระฆัง กำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 ยกตัวอย่างเช่น เจดีย์วัดมรกต เจดีย์วัดแร้ง เจดีย์รายข้างวิหารในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ทั้งนี้ เชื่อว่าเจดีย์รูปแบบนี้เกิดขึ้นจากการ

สืบทอดมาจากการศิลปกรรมหลายแหล่งซึ่งผสมผสานกับความนิยมและความต้องการของท้องถิ่น

เจดีย์รูปแบบที่ 3 ประกอบด้วย ฐานในผังกลม 3 ชั้น รองรับส่วนองค์ระฆัง กำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 พบเพียง 2 องค์ คือ เจดีย์วัดกุฎีสงฆ์ เจดีย์วัดชุมชนมสงฆ์ สันนิษฐานว่า เจดีย์รูปแบบนี้สืบทอดมาจากการดัดแปลงงานศิลปกรรมที่สะท้อนกลับมาจากพระนครศรีอยุธยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ที่นิยมสร้างเจดีย์ทรงระฆัง

2. การกำหนดคุณค่าเมืองประวัติศาสตร์

งานวิจัยนี้จะมีลักษณะเฉพาะประการหนึ่งคือมุ่งหมายที่จะปรับปรุงเมืองเก่าให้เป็นมากกว่าเมืองประวัติศาสตร์ หากแต่เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนคนรุ่นใหม่ไปพร้อมกัน โดยสืบเนื่องจากผู้วิจัยเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ และวิทยาลัยการฝึกหัดครูสาขาสังคมศึกษา และมีโอกาสทำงานร่วมกับกลุ่มครูสังคมในโรงเรียนประถม/มัธยมจังหวัดสุพรรณบุรี โดยความช่วยเหลือจากฝ่ายการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 โดยมีการประชุม Focus Group ร่วมกัน 3 ครั้ง และได้ข้อสรุปร่วมกันว่าอยากให้แหล่งเรียนรู้ที่กำลังเกิดขึ้นสอดคล้องกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาทั้งระดับประถมและมัธยม ซึ่งแบ่งเนื้อหาสังคมศึกษาออกเป็น 5 เรื่องคือ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และพระพุทธศาสนา โดยหากแหล่งเรียนรู้สามารถเป็นพื้นที่ให้ความรู้ครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 5 เรื่องหรือใกล้เคียงก็จะถือว่าเป็นประโยชน์ในการบูรณาการกับการเรียนการสอน และช่วยเป็น ห้องเรียนใหญ่ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดแรงบันดาลใจและประสบการณ์จริง

ด้วยลักษณะเฉพาะดังกล่าวนี้ ผนวกกับสาระสำคัญทางประวัติศาสตร์ข้างต้น ผู้วิจัยออกแบบโครงเรื่อง (Theme) ที่จะใช้เป็นแรงบันดาลใจ (Inspiration) ในการออกแบบแหล่งเรียนรู้โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน

คือ คุณค่าด้านนิเวศน์วัฒนธรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางศิลปกรรมและคติความเชื่อ โดยพยายามให้ครอบคลุมหรือใกล้เคียงกับเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษาทั้ง 5 เรื่องตามที่กล่าว เพื่อที่ครูสังคมจะได้ใช้พื้นที่ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมอันจะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะต้องสืบต่อมรดกทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม

2.1 คุณค่าด้านนิเวศน์วัฒนธรรม เป็นคุณค่าที่เกิดการเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นที่/ดิน/แหล่งน้ำที่เอื้อต่อการก่อเกิดวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ โดยในที่นี้จะเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง “สภาพพื้นที่ราบลุ่ม” ในภาคกลาง ที่มีลำนํ้าแยกย่อยหลายสาย มีน้ำท่วมถึงตลอดปี เช่น บริเวณลุ่มน้ำท่าจีน ท่าคอย และอื่น ๆ ที่จะสัมพันธ์กับการก่อเกิดวัฒนธรรมข้าว (Rice Culture) หรือวัฒนธรรมการเพาะปลูกข้าวนาปี รวมถึงสัมพันธ์กับการรวมเข้าเป็นกลุ่มก้อนทางสังคม (Socialization) หรือรวมเข้าเป็นชุมชน (Community) โดยแม้ผู้คนจะมาจากต่างถิ่นหรืออพยพ/กวาดต้อนมาต่างสมัย แต่ก็สามารถรวมเข้าเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันได้

2.2 คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ (เศรษฐกิจการเมือง) เป็นคุณค่าที่เกิดจากศึกษาอารยธรรมประวัติศาสตร์ และพัฒนาการทางสังคม โดยมองเห็น

ความสัมพันธ์ระหว่างพลังการผลิตและการค้าที่สัมพันธ์กับพลังการเมือง/การทหาร/การทูต โดยในที่นี้จะเห็นการแสดงให้เห็นว่า เมืองสุพรรณภูมิมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งเพาะปลูกหรือเป็น “อู่ข้าว” ที่อุดมสมบูรณ์ที่จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดเป็น “แหล่งการค้า” มีตลาดท่าเรือหรือ “อู่เรือ” ทำให้เมืองคับคั่งไปด้วยการแลกเปลี่ยนสินค้านานาชนิด ทั้งของป่าของไพร เรือกสวนไร่นา รวมถึงปะหะสังสรรค์แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมระหว่างพ่อค้า ชุมชน ช่าง พระสงฆ์ และนักเดินทางที่มาจากชุมชนต่างภูมิภาค

2.3 คุณค่าด้านศิลปกรรมและคติความเชื่อ เป็นคุณค่าที่เกิดจากการเห็นความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะ/งานศิลปกรรมกับคติความเชื่อ โดยในที่นี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า สุพรรณภูมิมีรูปแบบศิลปกรรมเจดีย์ที่มีความงดงาม มีลักษณะเฉพาะตัว ไม่สามารถหาชมได้จากที่อื่น มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในแง่ที่ว่ามีส่วนในการส่งอิทธิพลต่อรูปแบบเจดีย์อยุธยาและศิลปกรรมไทย ขณะเดียวกัน สุพรรณภูมิก็มีคติความเชื่อท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่สอดคล้องกับรูปแบบศิลปกรรมนั้น ๆ และความหลากหลายของผู้คนอีกด้วย

ตารางที่ 2 คุณค่าที่ได้รับกับการประยุกต์เข้ากับการจัดการเรียน

คุณค่าที่ได้รับ	สาระสำคัญทางประวัติศาสตร์	การประยุกต์กับการจัดการเรียน
คุณค่าทางนิเวศวัฒนธรรม	สุพรรณภูมิมีทำเลที่ดี มีความอุดมสมบูรณ์ มีลำน้ำหลายสาย สภาพดินดี เอื้อต่อการเพาะปลูก การสะสมเสบียง ไพร่พล การผลิตเครื่องถ้วย การสร้างกลุ่มก้อน และการรวมกลุ่มทางสังคม	ประยุกต์เข้ากับเรื่อง ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์
คุณค่าทางประวัติศาสตร์ (เศรษฐกิจและการเมือง)	สืบเนื่องจากทำเลที่ดี รัฐจึงมีพลังทางการผลิตและการค้าสูง นำไปสู่การสร้างพลังทางการเมือง การทูต การทหาร ขุนหลวงพองัว และเจ้านครินทร์ เป็นตัวอย่างผู้นำรัฐที่สามารถขยายอำนาจไปครองพระนครศรีอยุธยา	ประยุกต์เข้ากับเรื่อง ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง
คุณค่าทางศิลปกรรม และคติความเชื่อ	สืบเนื่องจากการปะทะสังสรรค์ จึงเกิดการหล่อหลอมศิลปวัฒนธรรม และรูปแบบเจดีย์ที่มีลักษณะเฉพาะ 3 รูปแบบ ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในแง่ที่มีส่วนในการส่งอิทธิพลต่อรูปแบบเจดีย์ (รวมถึงศิลปวัฒนธรรม) ในพระนครศรีอยุธยา	ประยุกต์เข้ากับเรื่อง ประวัติศาสตร์ และพุทธศาสนา

3. ผังแม่บทเมืองประวัติศาสตร์

สืบเนื่องจากคุณค่าและสาระสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดผังแม่บทเมืองประวัติศาสตร์โดยกำหนดพื้นที่แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนพื้นที่หลัก (Core Area) และส่วนพื้นที่รอง (Related Area)

3.1 ส่วนพื้นที่หลัก (Core Area)

เป็นขอบเขตที่ครอบคลุมพื้นที่ที่มีองค์ประกอบของเมืองประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญเกาะกลุ่มกันชัดเจน มีโบราณสถานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 21 เกาะกลุ่มกัน

ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่สำคัญ ได้แก่ วัดพระรูป วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดป่าเลไลยก์ และทำนบกบริเวณหน้าวัดพระรูป ทางสัญจรระหว่าง 3 วัด คือถนนมาลัยแมนและถนนขุนแผน กำแพงเมือง -

คูเมือง - ป้อม เป็นต้น สถานที่เหล่านี้จัดว่าเป็นพื้นที่หลัก ซึ่งก็ได้เสนอให้มีการควบคุม/จัดการใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคาร รถสัญจร และการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศเมืองประวัติศาสตร์ (ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 2)

3.2 พื้นที่รอง (Related Area) คือบริเวณ

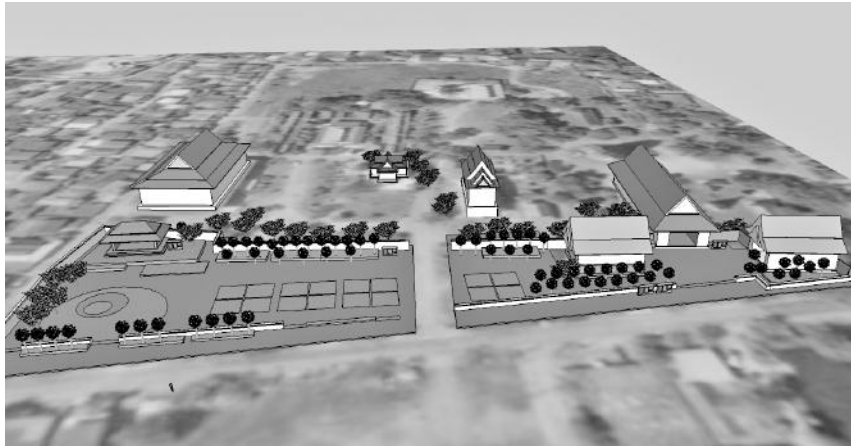
ที่มีคุณค่าเกี่ยวเนื่องกับพื้นที่หลัก ซึ่งในที่นี้ได้แก่ บริเวณพื้นที่ทั้งหมดภายในเขตกำแพงเมือง รวมถึงวัดที่มีความสำคัญระดับปานกลาง ได้แก่ วัดวัดเถลไถล (ร้าง) วัดสุวรรณภูมิ วัดโหนดง่อน (ร้าง) วัดพิ่ง วัดกุฎีสงฆ์ วัดชุมชนสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยก็เสนอแนะให้มีการควบคุมที่ดิน อาคาร รถสัญจร และปรับปรุงภูมิทัศน์ หรือพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 2)

ตารางที่ 3 สถานที่ซึ่งกำหนดให้เป็นพื้นที่หลักและพื้นที่รอง

สถานที่	คุณค่า	หมายเหตุ
วัดพระรูป	สร้างขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 20 มีเจดีย์ที่มีรูปแบบศิลปกรรมเฉพาะตัว อาจเป็นต้นแบบที่ส่งอิทธิพลให้กับเจดีย์ในพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ ด้านหน้าของวัดจะเป็นบริเวณที่เชื่อว่าเคยเป็นท่าเรือสำคัญ	เป็นพื้นที่หลัก ควรควบคุมการใช้ที่ดิน อาคาร การสัญจรหน้าวัด และปรับภูมิทัศน์หน้าวัดให้รับกับโบราณสถาน
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	สร้างขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 20 มีปรางค์ศิลปกรรมอยุธยาอันเป็นสิ่งสะท้อนว่า สุพรรณภูมิรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 20 นอกจากนี้ ด้านหน้าของวัด อาจเคยเป็นที่ตั้งของวังเจ้าเมือง	เป็นพื้นที่หลัก ควรควบคุมการใช้ที่ดิน อาคาร การสัญจรหน้าวัด และปรับภูมิทัศน์หน้าวัดให้รับกับโบราณสถาน
วัดป่าเลไลยก์	สร้างขึ้นในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19-20 มีที่ตั้งอยู่นอกเมืองตามคติวัดป่า มี “หลวงพ่อโตวัดป่า” พระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาทแสดงปางป่าเลไลยก์ มีผู้คนมากราบอย่างเนืองแน่น เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงพลังและมีคุณค่าสูง	เป็นพื้นที่หลัก ควรควบคุมการใช้ที่ดิน อาคาร การสัญจรหน้าวัด และปรับภูมิทัศน์หน้าวัดให้รับกับโบราณสถาน
ท่าเรือ/ลำน้ำสุพรรณบุรี	สันนิษฐานว่าอยู่บริเวณด้านหน้าวัดพระรูป ท่าเรือเป็นแหล่งสนับสนุนเศรษฐกิจการค้าของรัฐสุพรรณภูมิ ทำให้เกิดการขยายอำนาจทางเศรษฐกิจการเมือง เจ้านครอินทร์ยังทรงเคยเสด็จเดินทางโดยเรือ ด้วยตัวพระองค์เอง เพื่อไปถวายเครื่องราชบรรณาการให้กับจักรพรรดิจีนถึง 3 ครั้ง	เป็นพื้นที่หลัก ควรควบคุมการใช้ที่ดิน อาคารริมน้ำ รักษาคุณภาพน้ำ และปรับภูมิทัศน์ท่าเรือให้รับกับวัดพระรูป
ทางสัญจรระหว่าง 3 วัดหลัก	เกิดขึ้นในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 หรือก่อนหน้านั้น เป็นเส้นทางสัญจรทางบกที่เชื่อมระหว่างวัดสำคัญ 3 วัด คือ วัดพระรูป วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดป่าเลไลยก์ นอกจากนี้ ระหว่างเส้นทาง ยังผ่านวัดต่าง ๆ เช่น วัดกุฎีสงฆ์ วัดพิง วัดชุมนุชสงฆ์	เป็นพื้นที่หลัก ควรควบคุมการใช้ที่ดิน อาคาร การสัญจร และปรับภูมิทัศน์ ส่งเสริมบรรยากาศเมืองประวัติศาสตร์
กำแพงเมือง-คูเมือง-ป้อม	สร้างขึ้นในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 - 20 มี 3 ด้าน คือ ด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศใต้ ส่วนทิศตะวันออกใช้แม่น้ำเป็นปราการธรรมชาติกำแพงเมือง-คูเมือง-ป้อมมีความแน่นหนาสะท้อนศักยภาพความพร้อมของรัฐด้านการศึก นอกจากนี้ พื้นที่ยังมีศักยภาพในการเปิดเป็นหลุมขุนคันทะฮ่อนคุณค่าสภาพนิเวศน์ สภาพลำนน้ำ สภาพดิน การเพาะปลูกข้าวในอดีตได้ด้วยเช่นกัน	เป็นพื้นที่หลัก ควรฟื้นฟูแนวกำแพงเมือง และปรับภูมิทัศน์โดยรอบ โดยควรมีหลุมขุดค้นที่ แสดงสภาพนิเวศน์ สภาพลำนน้ำ สภาพดิน การเพาะปลูกข้าวในอดีตด้วย

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สถานที่	คุณค่า	หมายเหตุ
วัดสุวรรณภูมิ	ไม่พบหลักฐานว่า สร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 21 แต่เป็นวัดที่อยู่ติดลำน้ำสุพรรณบุรี มีทำเลที่เหมาะสมกับการมาร่วมกันพัฒนาฟื้นฟูเมืองประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ภายในวัดยังมีพิพิธภัณฑสถานรวบรวมเครื่องถ้วย ชาม พระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ ชื่อว่าพิพิธภัณฑสถาน ปุณณสิริ ดังนั้น จึงเหมาะที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมที่ดี	เป็นพื้นที่รอง ควรควบคุมที่ดินและอาคาร และพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้มรดก ทางวัฒนธรรม
วัดโหนดง (ร้าง)	สร้างขึ้นในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20 - 21 อยู่ในพื้นที่ของวิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีเยาวชนคนรุ่นใหม่ศึกษาอยู่จำนวนมาก จึงเหมาะที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมที่ดี	เป็นพื้นที่รอง ควรควบคุมที่ดินและอาคาร และ พัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้มรดก ทางวัฒนธรรม
วัดผึ้ง	ไม่พบหลักฐานว่า สร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 21 แต่เป็นวัดที่อยู่ในเส้นทางหลัก 3 วัด มีทำเลที่เหมาะสมกับการมาร่วมกันพัฒนาฟื้นฟูเมืองประวัติศาสตร์	เป็นพื้นที่รอง ควรควบคุมการใช้ที่ดิน และอาคาร รอบวัด และปรับภูมิทัศน์หน้าวัด
วัดกุฎีสงฆ์	สร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 - 21 มีเจดีย์ศิลปกรรมสุพรรณภูมิรูปแบบที่ 3 ที่มีลักษณะเฉพาะตัว นอกจากนี้ยังเป็นวัดที่อยู่ในเส้นทางหลัก 3 วัด อยู่ใกล้วัดพระศรีรัตนมหาธาตุฯ และอยู่ในทำเลที่เหมาะสมกับการมาร่วมกันพัฒนา	เป็นพื้นที่รอง ควรควบคุมการใช้ที่ดินอาคารรอบวัด และปรับภูมิทัศน์หน้าวัด
วัดชุมชนสงฆ์	สร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 - 21 มีเจดีย์ศิลปกรรมสุพรรณภูมิรูปแบบที่ 3 ที่มีลักษณะเฉพาะตัว นอกจากนี้ยังเป็นวัดที่อยู่ในเส้นทางหลัก 3 วัด อยู่ใกล้วัดป่าเลไลยก์ และอยู่ในทำเลที่เหมาะสมกับการมาร่วมกันพัฒนาฟื้นฟูเมืองประวัติศาสตร์	เป็นพื้นที่รอง ควรควบคุมการใช้ที่ดิน อาคาร และปรับภูมิทัศน์หน้าวัดให้รับกับ วัดป่าเลไลยก์

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการปรับปรุงบริเวณหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุซึ่งเป็นพื้นที่หลัก
เพื่อให้บริเวณหน้าวัดมีพื้นที่เปิดโล่ง

ภาพที่ 2 ตัวอย่างพื้นที่ให้ความรู้บริเวณริมถนนมาลัยแมน (พื้นที่หลัก)
พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการปรับปรุงลานหน้าพิพิธภัณฑสถาน ปุณณสิริ (พื้นที่รอง)
ให้เป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการปรับปรุงบริเวณหน้าวัดฟิ่ง ตามถนนมาลัยแมน
บนเส้นทางระหว่างวัดสำคัญ ซึ่งเป็นพื้นที่หลัก

บรรณานุกรม

- ยิ่งยง เทาประเสริฐ และคณะ. (2547). การศึกษาพัฒนาแนวทางความร่วมมือในการบริหารจัดการวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กระทรวงวัฒนธรรม.
- ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และมาเรียม นิลพันธุ์. (2547). โครงการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น: การเรียนรู้กระบวนการเสริมศักยภาพการวิจัยชุมชนในพื้นที่อำเภอห้วยน้ำใหญ่และอำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร. กรุงเทพฯ: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กระทรวงวัฒนธรรม.
- พงศ์เดช ไชยคุตร. (2548). ปัญหาและแนวทางแก้ไขสภาพการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรม และสำนักงานวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กระทรวงวัฒนธรรม.
- ไชยยศ จันทราทิพย์. (2550). แนวคิดและรูปแบบการสร้างองค์กรเครือข่ายหรือองค์กรภาคประชาชนในบริบทศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยในประเทศไทย กรณีศึกษาภาคเหนือภาคกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้.
- Ana Pereira Roders, Ron van Oers. (2012). Guidance on heritage impact assessments: Learning from its application on World Heritage site management. **Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development**. Volume: 2
- Silvio Mendes Zancheti, Lúcia Tone Ferreira Hidaka. (2012). Measuring urban heritage conservation: indicator, weights and instruments (part 2). **Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development**. Volume: 2
- Gustavo F. Araoz. (2011). Preserving heritage places under a new paradigm. **Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development**. Volume: 1
- Silvio Mendes Zancheti, Lúcia Tone Ferreira Hidaka. (2011). Measuring urban heritage conservation: theory and structure (part 1). **Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development**. Volume: 1

- ¹ คือศิลปกรรมเจดีย์รูปแบบที่ 1 ประกอบด้วย ส่วนฐานและส่วนเรือนอยู่ในผัง 4 เหลี่ยม รองรับส่วนฐานและส่วนเรือนอยู่ในผัง 8 เหลี่ยม รองรับส่วนฐานและยอดที่เป็นองค์ระฆังอยู่ในผังกลม ยกตัวอย่างเช่น วัดพระแก้วอำเภอเมืองสรรค์ที่คล้ายคลึงกับวัดพระรูปเมืองสุพรรณ
- ² นักประวัติศาสตร์เชื่อว่า ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ พระโอรสทั้ง 3 พระองค์ในสมเด็จพระนารายณ์ต่างก็ครองเมืองทั้งสามแห่ง โดยเมืองทั้งสามแห่งนี้จะมีความสัมพันธ์กันอยู่ กล่าวคือ เจ้าอัยครองเมืองสุพรรณ เจ้าอัยครองเมืองสรรค์ เจ้าสามครองเมืองชัยนาท (พิษณุโลก)
- ³ ราชบุรีจะมีเจดีย์บริเวณสี่แยกอำเภอเมืองซึ่งเป็นเจดีย์ในรูปแบบที่ 2 ที่มีความคล้ายกับที่พบในสุพรรณและอยุธยา ประกอบด้วย ส่วนฐาน 3 ชั้น อยู่ผัง 8 เหลี่ยม รองรับองค์ระฆังอยู่ในผังกลม ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21
- ⁴ พงศาวดารล้านช้างฉบับที่กล่าวถึงว่า อยุธยาเริ่มต้นตระกูลมาจาก “จ้าวอิน” ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า “จ้าวอิน” ในที่นี้อาจหมายถึง ขุนหลวงพ่องั่ว และเจ้านครอินทร์ ซึ่งทั้งสองพระองค์ก็เป็นบุคคลต้นตระกูล/ราชวงศ์สุพรรณภูมินั่นเอง
- ⁵ จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 17-22 มีความว่า “...ปราบเอื้องตะวันออก รอด สรลง สองแคว ลุมบาจาย สคา เท้าฝั่งของถึงเวียงจันทร์ เวียงคำเป็นที่แล้ว เป็(อ)งหัวนอน รอดคนที พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว...”
- ⁶ ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) แต่ไม่ปรากฏในฉบับหลวงประเสริฐ
- ⁷ หากพิจารณาตามจารึกสุโขทัย จะพอตั้งข้อสังเกตได้ว่า พญาลิไทใช้เวลาช่วง 10 ปีแรกหลังขึ้นครองราชย์ (พ.ศ.1890 - 1900) ในการทำศึกกับกลุ่มการเมืองต่างๆ โดยเฉพาะกับกลุ่มการเมืองตระกูลศรีนาวนาถุม ซึ่งช่วงนั้นอาจครองพิษณุโลก พญาลิไทใช้เวลาช่วงนี้ขยายอำนาจไปยังเมืองกำแพงเพชร พิษณุโลก นครสวรรค์ ชัยนาท เป็นต้น เป็นไปได้ว่าในช่วงที่พญาลิไทขยายอำนาจไกลถึงเมืองชัยนาทซึ่งอยู่ประชิดแดนลพบุรี สุพรรณภูมิ พระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระรามาธิบดีและขุนหลวงพ่องั่วจึงตอบโต้ด้วยการยกทัพไปพิษณุโลก ดังนั้นการยกทัพไปพิษณุโลกน่าจะเกิดในช่วงปีหลัง ๆ คือใกล้ปี พ.ศ.1900 หรือหลังจากนั้น ไม่น่าจะเกิดในช่วงปีแรก ๆ ที่พญาลิไทเริ่มขยายอำนาจ
- ⁸ ดู หม่องทินอ่อง. ประวัติศาสตร์พม่า. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไต่ต๋ายประเทศไทย. 2548.
- ⁹ พงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) มีข้อความกล่าวถึงเมื่อครั้ง แรกสถาปนาพระนครศรีอยุธยาในปี 1893 มีประเทศราชขึ้น 16 เมือง คือ มะละกา ขวา ตะนาวศรี นครศรีธรรมราช หวาย เมะตะมะ เมะลาล้าง สงขลา จันทบุรี พิษณุโลก สุโขทัย พิชัย สวรรคโลก พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์
- ¹⁰ เป็นไปได้ว่าขุนหลวงพ่องั่วอาจใช้ช่วงเวลา 1 ปีดังกล่าวคือในปี พ.ศ.1912 ในการเตรียมไพร่พล เสี่ยง และปรับปรุงกำแพงเมือง - คูเมือง - ป้อม ให้มั่นคงแน่นอน
- ¹¹ เป็นได้ว่าในช่วงนั้นมีบุคคลผู้หนึ่งที่ครองสุพรรณภูมิแทน โดยอาจเป็นพระบิดาหรือพระญาติของขุนหลวงพ่องั่วหรือเจ้านครอินทร์ เพราะเจ้านครอินทร์ยังมีพระชนม์อยู่ในวัยเยาว์
- ¹² เชื่อกันว่า เป็นช่วงปีที่พญาลิไทสวรรคต และยังไม่มีการสืบต่อ จึงทำให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชสามารถเอาเมืองเหนือได้โดยง่าย
- ¹³ นักวิชาการยังไม่มีความสรุปว่าเป็นเมืองใด แต่เป็นไปได้ว่าเป็นเมืองที่อยู่ทางเหนือของพระนครศรีอยุธยาหรือเมืองในแถบเทือกตะนาวศรี
- ¹⁴ เหตุการณ์นี้เกิดหลังพญาลิไทสวรรคต 2 ปี เมืองสุโขทัย-พิษณุโลกกำลังอยู่ในภาวะชิงอำนาจ ในขณะที่พระมหาธรรมราชาที่ 2 หรือพญาลิไทกำลังขึ้นสู่อำนาจ
- ¹⁵ หมายถึงเฉพาะพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ
- ¹⁶ เช่น ในปี พ.ศ.1917 และ พ.ศ.1919 ที่ได้เชลยมาจากเมืองเหนือมาก
- ¹⁷ เช่น ในปี พ.ศ.1917 และ พ.ศ.1919 ที่ได้เชลยมาจากเมืองเหนือ โดยเชลยเหล่านั้นอาจมีช้างอยู่ด้วย
- ¹⁸ หมายถึง พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ฉบับหลวงประเสริฐ และหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์